

פרק שמיני: כל הזבחים שנתערבו

מערכה קע. מבוא ל"פרק התערובות"

(כשנתערבו בקרבן הנאכל), או אפילו ביטול הסמיכה (גמ' עד, ב), מונע את הבאת הקרבנות. כאשר אין הבדל בהלכות ההקרבה של הזבחים המעורבים, אלא רק בהלכות האכילה (מבחינת האישים האוכלים ומקום האכילה וזמנה), נחלקו תנאים האם ניתן להביא את הקרבן ולאכול את שניהם כדין הזבח החמור שבהם (עא, ב).

ב. **תערובת דמים:** כאשר הקרבנות נשחטו ולפנינו תערובת דמים שהתמזגו זה בזה, ניתן לזרוק על המזבח את הדם המעורב (והדם המועט איננו בטל בדם המרובה, ראה להלן). עם זאת, אין לזרוק את הדם כאשר משום כך אחד הדמים יגיע למקום שאיננו ראוי לו, כגון דם חטאת למטה ודם עולה למעלה, וכן כאשר אחד הדמים פסול למזבח, כגון דם בעלי מומים.

בנקודה זו חידש רבי אליעזר קולא, שעל מנת לזרוק את הדם הכשר במקומו מותר לזרוק עמו גם דם שאינו ראוי, כגון דם עולה למעלה או דם קדשים פסולים (אך לא בעלי מומים), אם הדבר נעשה "לשם מים" ולא לשם זריקתו כקרבן. נחלקו ראשונים האם חכמים מודים לו במקצת, לגבי תערובת דם קדשים בדם התמצית או דמים פסולים (עיין מערכה קפד).

ג. **תערובת אברים:** לאחר שנזרק הדם ולפנינו תערובת אברים, אם כולם מיועדים לאכילה – יאכלו על פי הלכות החמור שבהם. אם חלקם מיועדים לאכילה וחלקם להקטרה – ברור הדבר שלא יאכלו, שכן אסור לאכול קודש המיועד להקטרה, ומאידך יש גם איסור להקריב את חלקי הקרבן הנאכלים ("כל שממנו לאישים – הרי הוא בבל תקטירו"). לפיכך אין ברירה אלא לשורפם כפסולי המוקדשין, וכן בתערובת אברי בעל מום.

גם כאן חידש ר' אליעזר קולא, שניתן להעלות את אברי החטאת "לשם עצים" (אך לא בבעל מום).

העקרונות שבבסיס ההלכות

עקרון יסודי עולה מתוך הפרק, שכאשר יש לפנינו דבר

פרק זה עוסק בהלכות קרבנות שנתערבו, והוא מכונה בראשונים "פרק התערובות" או "פרק התערובות"¹. הכללים העומדים ביסודו משותפים להלכות איסור והיתר בכל התורה: "בעלי חיים חשיבי ולא בטלי", "כל קבוע – כמחצה על מחצה דמי", "כל דפריש – מרובא פריש" (כולם בדף עג, א), "ראשון ראשון בטל" (עח, א), ועוד. עם זאת, קיימים בהלכות תערובת הקרבנות שיקולים המיוחדים להם, הן בעצם הקביעה האם המיעוט בטל ברוב או לא, והן בדיון כיצד לנהוג בתערובת לאחר שהוכרע שאין בה ביטול ברוב. כדרכנו, נתמקד בהלכות התערובות המיוחדות לקדשים, ונעמוד על העקרונות המנחים בהכרעה כיצד לנהוג בתערובת.

תמצית ההלכות בפרק

התערובות מתחלקות לשלושה סוגים: תערובת בהמות בחייהן, תערובת הדם אחרי השחיטה, ותערובת האברים².

א. **תערובת בהמות:** אם הבהמה שנתערבה בקדשים אסורה בהנאה – אין מה לעשות בהם, ולפיכך ימותו (לבירור הפירוש המעשי של העניין, כיצד ימותו, עיין במערכה הבאה). אם הבהמה שנתערבה היא מאיסורי מזבח, המותרים בהנאה להדיוט, ניתן להציל את ערכה של הבהמה, על ידי פדיונה כשיארע בה מום, ולפיכך ימתינו עד שיפול בהן מום ופודים אותן, ובכסף זה יביאו קרבן חדש. הדבר לא נועד רק לתקנתם של בעלי הקרבן, שלא יצטרכו להוציא הוצאות לקניית קרבן חדש, שהרי דין זה נאמר גם בנוב קרבן בלשון "הרי זו", ואינו חייב באחריותו ולא יצטרך לקנות אחר תחיתו³. משמעות הדבר היא שיש עניין שלא לאבד קדשי שמיים, ולעשות כל טצדקי שאפשר על מנת שקדושתם תתממש בסופו של דבר כקרבן.

גם כאשר כל הבהמות שנתערבו הם קדשים הראויים להקרבה, אין להקריב אותם בתערובת אם יש הבדל בדיני הקרבנות, ונצטרך לנהוג בקרבן שלא כדינו. לעניין זה, אפילו הבדל שאיננו מעכב, כגון שלא יוקטרו אברי העולה

בהמות ותערובת אברים בפרק ו' בהל' פסוהמ"ק, ואילו את הלכות תערובת דמים הקדים לפרק שני, העוסק בהלכות זריקת הדם.

3. כמו כן מצינו בבהמה שנמצאה באזור ירושלים, שמן הסתם היא קרבן אבל בעליו אינו ידוע, שממתינים עד שיפול בה מום וקונים בה קרבן חדש (שקלים פ"ז מ"ד וקידושין נה, ב).

1. רש"י יומא יד, א ד"ה הניחא, תוס' שבת פט, ב ד"ה אסורין, רמב"ן חולין צט, ב, ועוד רבים.

2. המשנה הקדימה את תערובת האברים לתערובת הדמים, אולי משום שתערובת האברים שכיחה יותר. הסבר אחר: מכיוון שהיתרו של ר' אליעזר להעלות "לשם עצים" (עז, א) ו"לשם מים" (עט, ב) נלמד מפסוק על הקטרה ("ואל המזבח לא יעלו לריח ניחוח"), הקדימה המשנה את דין האברים. הרמב"ם כלל את הלכות תערובת

אולם נראה שקיים הבדל בין מידת החיוב 'להציל' קרבן לפני שחיטתו לבין 'הצלת' דמו ואבריו אחרי השחיטה, ובפרטים מסוימים הקלו חכמים על מנת לאפשר את הקרבתו של קרבן שנשחט יותר מאשר לפני שחיטתו.

כך מצאנו במשנה (עא,ב): "נתערבו [הזבחים] בבכור ובמעשר – ירעו עד שיסתאבו" וכו'. משתמע שמדובר על כל סוגי הזבחים, ללא הבדל. המפרש (ד"ה נתערבו) מסביר טעמו של דבר: "ולחקריבן אי אפשר, שזה כליל וזה נאכל, או אפילו הוא שלמים – זה טעון מתן ארבע וזה מתן אחת, וכן סמיכה ונסכים". מה שכתב בעניין הנסכים אינו מובן, שהרי ניתן להביא את הנסכים גם אם לא ידוע איזה מהם הוא הקרבן (ושמא הזכירם אגב הסמיכה). גם עניין הסמיכה אינו תשובה מספקת, לכאורה, שכן מסתימת המשנה משמע שמדובר אף בקרבן נשים, ואדרבה, הגמ' (עד,ב) העמידה את הבבא "זה יקרב לשם מי שהוא" וכו' דווקא בקרבן נשים. גם מבחינת האוכלים, אין כל הבדל בין אוכלי השלמים לאוכלי המעשר. מעתה, נותר בידינו הנימוק על ההבדל במתן דמם. והנה, כאשר נתערב דם השלמים בדם בכור ומעשר מצינו במשנה (פ,א) מחלוקת תנאים האם ינתנו במתן אחת או במתן ארבע, מחשש בל תגרע או בל תוסיף, ומכל מקום הכל מודים שהדם ינתן, ולא ישפך לאמה. נראה, אפוא, שפתרון זה של מתן אחת או מתן ארבע, לכל תנא כשיטתו, יפה רק לשעת הדחק של אחרי שחיטת הקרבן, אבל כאשר נתערבו הקרבנות בחייהם אין להשתמש בו.

כמו כן תערובת עולה בשלמים לא תוקרב, משום שהעולה כליל והשלמים לא. ומשמע שאפילו ר' אליעזר, הסובר (עז,א) שכאשר נתערבו אברי עולה באברי חטאת ניתן להעלות את אברי החטאת "לשם עצים", מודה שאין שוחטים את השלמים על מנת כן⁸.

מה פשר ההבדל בין לפני השחיטה ולאחריה? ניתן להסביר שההבדל נעוץ בכך שקרבן שטרם נשחט יש לו פתרון אחר ברעייה עד שיפול בו מום, וכך קדושתו תבוא לידי ביטוי בצורה אחרת, מה שאין כן קרבן שנשחט, שאם לא יוקרב – יאבד⁹. הסבר נוסף: שפיכת דם הקרבן במקדש

שיש ספק האם הקרבתו היא מצוה או איסור – יש להימנע מלהקריבו. אפילו נתערבה חטאת המתה בריבוא קרבנות כשרים – ימותו כולם ולא יוקרבו, פן נעבור על האיסור להקריב את החטאת המתה. זאת, למרות שמדאורייתא אפילו בעל חיים בטל ברוב (רש"י כת"י עב,א ד"ה צריכי וגיטין נד,ב ד"ה לא יעלו)⁴.

לכאורה היה מקום להקריב את התערובת עם האיסור שבה, כי "עשה דוחה לא תעשה"; ולא היא: בתערובת בהמות כשרות ופסולות בוודאי אין לומר כך, שכן בכל בהמה בפני עצמה יש עשה או לא תעשה, ואין לעבור על לאו במעשה אחד עבור קיום עשה במעשה הבא אחריו⁵. גם כאשר האיסור מסופק – ספק עשה אינו דוחה ספק לא תעשה⁶.

יסוד הדברים מפורש בדברי רבי יהושע במשנה להלן פ,א: "כשנתת – עברת על בל תוסיף ועשית מעשה בידך; כשלא נתת – עברת על בל תגרע ולא עשית מעשה בידך". עדיף לבטל מצוה, ואפילו לעבור על איסור באופן של "שב ואל תעשה", מאשר לעשות מעשה איסור בידיים⁷.

יתירה מזו: אפילו בתערובת דם כשר ופסול שנתמזגו זה בזה באופן ששניהם אינם בטלים, ויש כאן מעשה אחד של מצוה ואיסור ודאיים, אין לזרוק את הדם, ומשני טעמים: האחד, שבמקדש קיים כלל: אין עשה דוחה את לא תעשה שבמקדש (גמ' להלן צז,ב, ועיין מערכה רנה). השני, שהסתירה בין העשה לבין הלאו נולדה כתוצאה מתקלה וחוסר זהירות של הכהנים, והדין "עשה דוחה לא תעשה" נאמר על סתירה שבאה מאליה, ולא כתוצאה מתקלה (תוס' בערובין ק,א ד"ה מתן וריטב"א שם, ועיין טורי אבן בראש השנה כח,ב וערוך לנר שם).

עקרון נוסף שעולה מן הפרק, אם כי אינו מפורש כקודמו, נוגע למידת החיוב לעסוק ב'הצלת' הקרבנות. בפשטות יש מצות עשה להקריב קרבן שהוקדש, ולזרוק דם שנתקדש בכלי שרת, ולהקטיר חלבים ופדרים של קרבן שדמו נזרק כהלכה, ולכאורה אין הבדל ברמת החיוב בין המצוות הללו.

4. כל זאת במקרה שהפסול שנתערב הוא מדאורייתא, ורק הדין שאינו בטל ברוב הוא מדרבנן. יש לדון האם התערובת כולה תיפסל כאשר האיסור שנתערב הוא מעיקרו מדרבנן בלבד. ריש לקיש (עד,ב) מעמיד את ה"טרפה" האמורה במשנה בבהמה שנפלה ואחר כך הלכה, שטעונה בדיקה אחרי שחיטתה, וכיוון שהיא נחשבת כספק טריפה – אין מקריבים את התערובת. חיוב בדיקה זו שנוי במחלוקת הפוסקים, האם הוא מדאורייתא או מדרבנן: בפרי מגדים (יו"ד סי' נח משב"ז סק"א) הסתפק בזה, ובשאלת אריה סי' סד נקט שהוא מדרבנן, ולדבריו יוכח מכאן שאפילו בדרבנן אסור להקריב את כל התערובת. אולם בחתם סופר יו"ד סי' סו הוכיח מהסוגיה כאן שחיוב הבדיקה הוא מדאורייתא, וכוונתו כנראה שבטריפה דרבנן בלבד לא היו חכמים אוסרים את כל התערובת להקריב.

7. ר' אליעזר שם חולק בדבר, ועיין בגמ' בערובין ק,א, שלמדה ממחלוקת ר' אליעזר ור' יהושע במקרה זה על פלוגתא כללית ביניהם ביחס בין קום ועשה לשב ואל תעשה. אולי זהו היסוד גם לקולות הנוספות של רבי אליעזר בפרקנו לצורך הקרבת הדם והאברים.

8. ראה לשון הגמ' פא,ב: "וניפלוג נמי ר' אליעזר בהא?". ומשמע שבכל דיני הפרק שבהם לא הוזכרה מחלוקתו הרי הוא מסכים. במקרה כאן הדבר מובן יותר, שכן בהעלאת אברי השלמים יש ביטול מצות אכילתם, ולא רק חשש איסור "כל שממנו לאישים". לעומת זאת בתערובת אברי חטאת ועולה ברור שאי אפשר לאוכלם מחמת הספק, והדיון רק האם להעלותם ולהרויח את הקטרת העולה או שהכל ישרף.

9. כמו כן מצאנו לעניין האיסור להביא קדשים לבית הפסול, שחכמים החמירו בזה בתערובת אשם ושלמים משום ש"אית להו תקנתא ברעייה", כמבואר בגמ' עז,א (ועיין מערכה קעז ובמובא שם מספר הישר לרבנו תם). וכן לעניין הקרבת קרבן ללא סמיכה, כתבו תוס' שהדבר מותר אם אין לו תקנתא ברעייה (עיין מערכה קעג הערה 2).

4. כל זאת במקרה שהפסול שנתערב הוא מדאורייתא, ורק הדין שאינו בטל ברוב הוא מדרבנן. יש לדון האם התערובת כולה תיפסל כאשר האיסור שנתערב הוא מעיקרו מדרבנן בלבד. ריש לקיש (עד,ב) מעמיד את ה"טרפה" האמורה במשנה בבהמה שנפלה ואחר כך הלכה, שטעונה בדיקה אחרי שחיטתה, וכיוון שהיא נחשבת כספק טריפה – אין מקריבים את התערובת. חיוב בדיקה זו שנוי במחלוקת הפוסקים, האם הוא מדאורייתא או מדרבנן: בפרי מגדים (יו"ד סי' נח משב"ז סק"א) הסתפק בזה, ובשאלת אריה סי' סד נקט שהוא מדרבנן, ולדבריו יוכח מכאן שאפילו בדרבנן אסור להקריב את כל התערובת. אולם בחתם סופר יו"ד סי' סו הוכיח מהסוגיה כאן שחיוב הבדיקה הוא מדאורייתא, וכוונתו כנראה שבטריפה דרבנן בלבד לא היו חכמים אוסרים את כל התערובת להקריב.

5. כך נאמר בגמ' בשבת קלב,ב: "היכא אמרינן דאתי עשה ודחי לא תעשה? כגון מילה בצרעת... דבעינא דמתעקר לאו – קא מוקים עשה". כאשר שני המעשים נעשים בבת אחת בחפצים שונים, נחלקו האחרונים האם בכהאי גוונא עשה דוחה לא תעשה (עיין שו"ת שתי הלחם סי' מד, שאינו דוחה, ולעומתו בטורי אבן ראש השנה כח,ב, שדוחה).

6. כגון כוי, שהוא ספק חיה ספק בהמה, וביום טוב אין מכסים את דמו (עיין חולין פד,ב, סוגיה ארוכה מעניין זה שאין ספק עשה דוחה איסור). וכן מצינו בכמה

ומאיך קיימת סברה ש"לגבוה אימא לא נפסדינהו לכולהו".
מכל מקום, להלכה למעשה אין הבדל בין הדברים.

עם זאת, מצאנו בידינו תערובות כמה חידושים מיוחדים
בהלכות הקרבנות, חלקם מן התורה וחלקם מדרבנן.

מן התורה מצינו ש"עולין [הקרבנות העולים למזבח] –
אין מבטלין זה את זה" (להלן פא,א), ולפיכך כאשר נתערב
דמם של שני קרבנות כשרים – המועט איננו בטל ברוב.
הדבר נלמד מן הפסוק בעבודת יום הכיפורים: "ולקח מדם
הפר ומדם השעיר" (ויקרא טז,יח), ממנו לומדים שהכהן
הגדול מערב את שני הדמים יחדו ונותן מהם על המזבח,
ולמרות שדם הפר מרובה משל השעיר – דם השעיר איננו
בטל¹⁰.

עוד מצאנו שבקדשים הכל מודים ש"טעם כעיקר
דאורייתא", וחתיכת קדשים שנתערבה בחולין ונתנה בהם
טעם – מחשיבה אותם כקודש, מה שאין כן בחולין (חולין
צח,ב: "לא נצרכא אלא לטעם כעיקר, דבקדשים אסור",
וברש"י). אם כי, להלכה נתקבלה הדעה שטעם כעיקר
דאורייתא אף בחולין (שו"ע י"ד סי' צח ס"ב).

בידינו רבנן מצאנו חילוק בין חולין לקדשים, השנוי אף
הוא במחלוקת ראשונים. הגמרא (עג,ב) שואלת על תערובת
הבהמות, מדוע לא "נכבשינהו דנייידו", נפזר את הבהמות
ונניע אותם, כך שניתן יהיה לקחת כל אחת מהן, ולסמוך
על "כל דפריש – מרובא פריש"¹¹. על כך מתרץ רבא,
במסקנת הגמ', שגזרו חכמים "משום קבוע", שמא יקחו מן
התערובת ללא פיזור (רש"י).

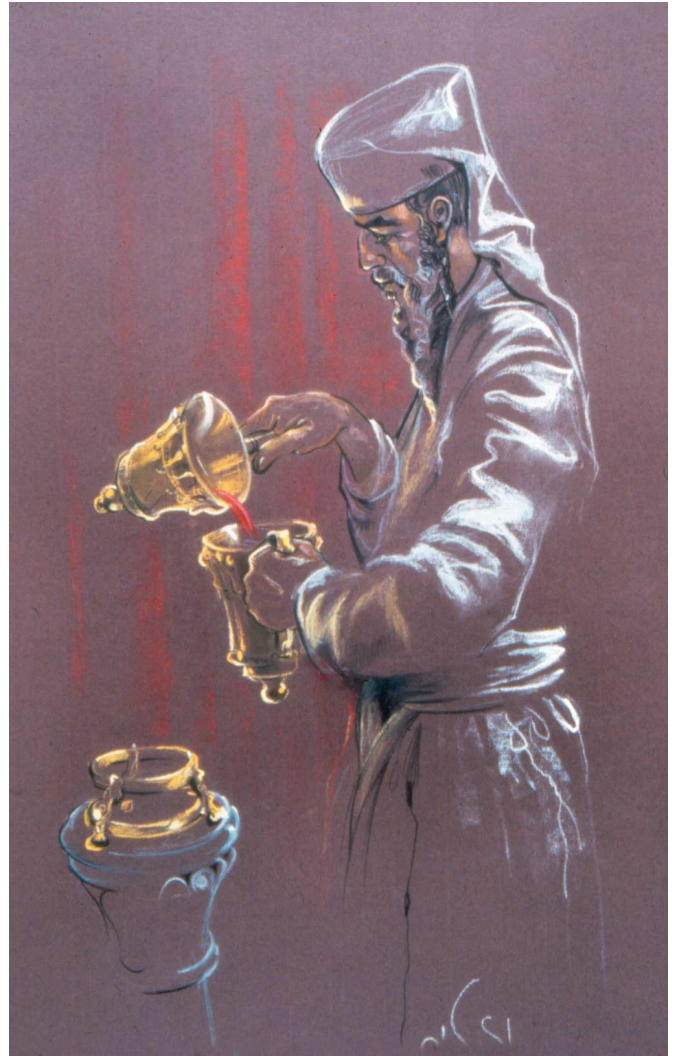
נחלקו הראשונים האם יש פה דין מיוחד בקדשים. שיטת
רבנו תם (תוס' ע,ב ד"ה אפילו), שרק לעניין קרבנות נאמרה
הגזירה שלא להניע את הבהמות ולסמוך על "מרובא פריש".
לפיכך התיר להניע עדר של חולין שהתערבה בו טריפה,
ולאחר מכן לקחת את בהמותיה אחת אחת ולשוחטן¹². תוס'
חלוקים על רבנו תם, אך יש אומרים, שאפילו הם מודים
שכאשר הבהמות נעו ונדו מעצמן ופרשו כולן ממקום
קביעותן למקום אחר ואחר כך פירשה אחת מהן מן הקבוצה
– מותר להשתמש בה בחולין, מה שאין כן בקדשים (ט"ז
י"ד סי' קי סק"ז). מה טעם החילוק בין קדשים לחולין? יש
סוברים שזוהי חומרא בעלמא בקדשים. טעם אחר: בקרבנות
יש יותר חשש שתבוא קבוצת כהנים ותקריב בהמות רבות
בבת אחת, ואם יקחו את רוב הבהמות שבתערובת –
תהיינה אסורות מדינא, בהנחה ש"איסורא ברובא איתיה"
(חידושי הרי"ם).

הדמיון בחומר ואילו חכמים הולכים אחר הדמיון במהות, שמכיוון שאלו שני
קרבנות – הדמיון ביניהם מונע ביטול. יש מפרשים זאת בכיוון אחר, שהוא עניין
של חשיבות הקדשים (תורה תמימה ויקרא ס).

11. הדין שבעלי חיים אינם בטלים נאמר כאשר התערובת מרוכזת יחד, והאיסור
נמצא בתוכה. לאחר שהתפזרה, אנו דנים על כל אחד מהם בפני עצמו, האם הוא
פרש מן הרוב, והגמ' מציעה שניזום את הפיזור בעצמנו.

12. בראשונים קיימת מחלוקת מה בדיוק התיר ר"ת, ובתשובותיו (ספר הישר חלק
הש"ת סי' פב) מבואר שהתיר "נכבשינהו דנייידו" כפשוטו.

היא בזיון קדשים, מה שאין כן השארת בהמת קדשים מחוץ
למקדש שתערעה עד שיפול בה מום.

"עולין אין מבטלין זה את זה". קרבנות שנבללו זה בזה – אינם בטלים
ברוב. הדבר נלמד מן הפסוק על הפר והשעיר של יום הכיפורים: "ולקח
מדם הפר ומדם השעיר ונתן על קרנות המזבח סביב" (ויקרא טז,יח).
למרות שדם הפר מרובה – דם השעיר איננו בטל.

הלכות ביטול ברוב בקדשים

הגמ' (עא,ב-עב,א) עושה צריכותא בין המשנה כאן
ובעבודה זרה (פ"ה מ"ט), לגבי הדין שבהמה אסורה אחת
פוסלת את כל התערובת, ומעלה שני שיקולים מנוגדים לגבי
קדשים: מצד אחד קיימת הוה-אמינא להחמיר "לגבוה",
ושיש בקרבנות אלו שנתערב בהם פסול משום מיאוס,

לכאורה בנדון של תערובת שלמים במעשר אין זה הסבר מספיק, כי המעשר
שיפול בו מום לא יפדה במומו ולא יוקרב אחר תחתיו. אולם עיין תמורה כ"א ע"א:
"שהבכור והמעשר [שנפל בהם מום] יש להן פרנסה במקומן", ולפירוש רש"י שם
משפט זה הוא נימוק לכך שאין חובה להעלותם מחוץ לארץ, ומשמע שאף אכילתם
במומם היא "תקנתא", מאחר שבאכילה זו נוהגים דינים מיוחדים ויש בה ביטוי
לקדושתם.

10. רבי יהודה למד מפסוק זה דין כללי בכל התורה, שמין במינו אינו בטל, ולדעתו
לא נאמר חידוש מיוחד בעולין. הר"ן בנדרים נב,א מסביר, ששתי השיטות סוברות
שהדמיון בין הדברים מונע ניגוד וביטול, עיין שם באריכות, ור' יהודה הולך אחר

קדשים היה רוצה הש"ס להתיר". לכן הגמ' לא מקשה כך בכל מקום שנוכרה במשנה תערובת בעלי חיים האוסרת (כגון במשנה בעבודה זרה הנ"ל), אלא רק כאן¹³.

בערוך השולחן (יו"ד סי' קי סעיף נד והלאה) כתב בדעת הרמב"ם להיפך: בעלמא אין ספק שתערובת בעלי חיים אסורה אפילו אם נינידו, "דכיון שחכמים אסרום – אינו מועיל התחכמות לאפקועי מאיסורא, ורק משום הפסד

מערכה קעא. זבחים שנתערבו (ע,ב-עא,ב)

כלל, חמש החטאות המתות אינן נהרגות בידיים, אלא מונעים מהן מים ומזון¹. יש לדון, אפוא, מהו אופן המיתה שעליו מדובר במשנה כאן: האם מדובר על המתה בידיים, כדי לזרו את מותם לבל יכשלו במעילה בהם (וכשנתערבו בשור הנסקל – אפשר שיש לסקול את כולם, כדי שהשור המיועד לסקילה אכן יסקל), או שמדובר על גרימת מוות, על ידי מניעת מזון כאמור²? או שמא אף אין מזרזים את מותם, אלא "ימותו" פירושו שאין מה לעשות בהן ויש להניחן כפי שהן?

תוס' (ד"ה אפילו) מקשים על סתירה בין משנתנו לבין סוגיה בסנהדרין (עט,ב). בגמ' שם מדובר על שור שלא נגמר דינו לסקילה שנתערב בשוורים אחרים שנגמר דינם לסקילה, ולדעת חכמים שם, לפירוש ריש לקיש, כל השוורים פטורים מסקילה (כי אי אפשר לגמור את דינו של שור בלתי מוזהה). ומקשים תוס': כיצד יתכן ששור אחד דיו לפטור את כולם מסקילה, בעוד כאן נאמר שאפילו שור אחד שדינו לסקילה ונתערב בריבוא – ימותו כולם³?

מקושיה זו משתמע שתוס' מבינים ש"ימותו" היינו בסקילה, או בדרך אחרת של הריגה בידיים (וכך מדויקת לשון תוס' בסוף העמוד, שבגמ' בסנהדרין נאמר ש"לא אטרחו בי דינא להורגם", ומשמע שכאן הורגים בידיים⁴), ומכאן הסתירה הברורה למס' סנהדרין; אבל אם היו מפרשים "ימותו" על ידי מניעת מזון – הרי אין כאן סתירה, כי לא נאמר שם שהשוורים מותרים בהנאה, אלא שאין בהם מצות סקילה (צאן קדשים וברכת הזבח עד,א); פנים מאירות כאן). הטעם לדעה זו שהורגים אותם בידיים, כדי

משנתנו עוסקת בדיני הזבחים שנתערבו בעודם בחייהם, ואין אפשרות לזהות בוודאות את הבהמה אותה יש להקריב: האם ניתן להקריב את הבהמות, ואם לא – מה ייעשה בהן?

תמצית ההלכות: א. נתערבו בבהמה האסורה בהנאה (חטאות המתות, שור הנסקל) – ימותו, ואין להם פדיון. ב. נתערבו בבהמה האסורה להקרבה ומותרת בהנאה (כלאים וכדומה) – ירעו עד שיתרחש בהם מום, ואז ייפדו. ג. נתערבו בחולין תמימים, הראויים להקרבה – ימכרו לאנשים הזקוקים לקרבן מסוג זה שנתערב. ד. נתערבו קדשים מאותו סוג זה בזה (כגון עולה בעולה) – כל אחד יקרב לשם בעליו. ה. נתערבו קדשים מסוגים שונים, שיש הבדל באופן זריקת דמם או הקטרתם או אכילתם – ירעו וייפדו; ואם נתערבו בבכור ובמעשר, שאין להם פדיון – ירעו וייפדו ויאכלו כולם במגבלות הקיימות בבכור ומעשר.

נעסוק בכמה פרטים בהלכות אלו: א. הדין שהזבחים שנתערבו בחטאות המתות ימותו – כיצד הוא מתבצע? ב. הזבחים הטעונים מכירה ופדיון – כיצד נעשה הדבר, ומדוע? ג. האם יש תקנה לקרבנות של שני אנשים שנתערבו?

א. מיתת הזבחים שנתערבו באיסורי הנאה

כאשר הזבחים נתערבו באיסורי הנאה, כגון החטאות המתות או שור הנסקל, המשנה אומרת כי "כולן ימותו" (מפני שאין פדיון לאיסורי הנאה. רש"י כתי"י השלם). בדרך

13. עוד דיני תערובות שיש בהם ייחוד בקדשים: לענין תערובת שלאחר מכן נפל אחד ממנה, שנחלקו תנאים האם ניתן לתלות שהאיסור הוא שנפל, יש אומרים שהרמב"ם מחלק בין קדשים לחולין, ראה מערכה קפא. לענין תערובת חתיכות כתבו תוס' (עב,א ד"ה אלא), שבבשר קדשים הנאכל אין חומרא ב"חתיכה הראויה להתכבד", מפני שכל הכהנים שוים בזכותם בבשר, ואין כבוד מיוחד בהענקת חתיכה מזה לזה.

1. כן כתב הרמב"ם הל' פסולי המוקדשין ד,א, וכך משתמע בברייתא בניזיר כה,א ותמורה י,ב על ולד שלמים ועולה: "יכול... ימנע מהם מים ומזון בשביל שימותו" וכו', וכן בקידושין נה,ב, על בהמה שיש ספק האם היא חטאת, "כונסה לכיפה והיא מתה מאליה", ופירש רש"י שזה כדן חטאות המתות. בשטמ"ק בתמורה שם (אות כא) מביא גרסה אחרת בגמ': "מהו דתימא חמש חטאות מתות דמיתין להם בידיים, הני (ולד שלמים ועולה) גרמא אין בידיים לא".

2. על השיקול של צער בעלי חיים בהכנסה לכיפה ויחסו לחשש תקלה עיין תוס' כאן ד"ה אפילו (בתחילת עא,א): "אמאי כונסין לכיפה ועביד צער בעלי חיים"; נודע ביהודה יו"ד סי' פב-פג (שמצד אחד הסבל באופן זה גדול יותר, ומאידיך מצד האדם יש כאן צד קולא, כי בשעה שמכניס לכיפה עדיין אין צער, והצער בא מאליו לאחר מכן); ערוך השולחן יו"ד סי' שט"ג: "דכל שעושה מטעם איסור, או חשש איסור

– ליכא [איסור] צער בעלי חיים".

3. כמה תירוצים בתוס' לשאלה זו: א. רבנו יצחק: יש להגיה שם "בשור שלא נגמר דינו", ובשור הנסקל אכן כולם ימותו, כמו כאן. ב. רבנו תם: הפטור שם נובע מדין "כל דפריש מרובא פריש", ואמנם בגמ' כאן (עג,ב) נאמר שאי אפשר לבטל את קביעותם של הזבחים שנתערבו ("נכבשינהו דנינידן"), משום גזירה שמא יקח מן הקבוע, אבל גזירה זו נאמרה לענין איסור ההקרבה דווקא, ולא להדיוט (וראה בסוף המערכה הקודמת). ג. תירוצו נוסף של רבנו תם: הפטור שם פירושו שהשוורים מותרים בהנאה בעודם בחייהם, שכן לדעתו שור הנסקל לא נאסר בהנאה בחייו, אבל כשישחט – ייאסר.

באחרונים הרבו לדון בדברי תוס', ונציין לתירוץ אחר של בעל חידושי הר"ם: כשנתערב שור הנסקל בשוורים שהחל דינם ולא נגמר – אי אפשר להורגם אלא על פי סדרי הדין הקבועים בהלכה, כעין אדם החייב מיתה, ולכן הם פטורים (ולא כדברי המאירי להלן "מה איכפת לן בסקילתן" וכו'); אבל כששור הנסקל נתערב בשוורים שלא נגחו ובית הדין לא עסק בהם – מותר להורגם ככל שור.

4. אולם במקור הדברים (ספר הישר לר"ת חלק השו"ת סי' פג) הלשון: "קסבר ריש לקיש לרבנן דלא אטרחוהו לבי דינא להכניסם לכיפה ואחר כך לקוברן".